

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра логопедії та спеціальної психології

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛОГОПЕДИЧНА ДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ СИСТЕМНИХ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ

**підготовки здобувачів ступеня вищої
освіти магістра**
(назва рівня вищої освіти)

спеціальності 016 Спеціальна освіта
(шифр і назва спеціальності)

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ ЛОГОПЕДІЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

УКЛАДАЧІ ПРОГРАМИ:

Лактюшина Т.Л. - канд. пед. наук, доцент кафедри логопедії та спеціальної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Мамічева О.В. – доктор психол. наук, проф. кафедри логопедії та спеціальної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Одинченко Л.К. - канд. пед. наук, доцент кафедри ТКіО ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Рекомендовано до впровадження
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

«17» лютого 2016 року

Протокол № 2

Перший проректор _____ Набока О. Г.

ВСТУП

Навчальна програма вивчення «Логопедична діагностика та корекція системних порушень мовлення» складена відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «магістр» спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є складні види мовленнєвої патології, їх діагностика зі схожими за проявами порушеннями та логопедична корекція.

Міждисциплінарні зв'язки: «Логопедія», «Корекційна педагогіка», «Спеціальна психологія», «Загальна психологія», «Педагогіка», «Анатомії, фізіології та патології органів слуху та мовлення», «Основи невропатології», «Психопатологія». «Нейропсихологія».

Програма навчальної дисципліни містить такі змістові модулі:

1. Алалія.
2. Афазія.
3. Загальне недорозвинення мовлення.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Логопедична діагностика та корекція системних порушень мовлення» є наступне: оволодіння здобувачами вищої освіти фундаментальних знань теоретичного і практичного характеру про психологічну та логопедичну діагностику; озброєння основними сучасними методами і прийомами обстеження та корекції осіб із мовленнєвою патологією; формування навичок психолінгвістичного підходу до диференціальної діагностики та логопедичної корекції важких видів мовленнєвих порушень.

1.2. Основними завданнями навчальної дисципліни «Логопедична діагностика та корекція системних порушень мовлення» є: оволодіння здобувачів вищої освіти із науково-теоретичними і практичними знаннями про складні порушення мовлення, їх класифікацію; визначення особливостей обстеження логопатів, згідно

психолінгвістичної науки; навчити визначати специфіку порушення мовлення при різних формах логопатій; сформувати навички обстеження різних сторін мовлення при складних видах мовленнєвої патології; сформувати навички диференціальної діагностики складних мовленнєвих порушень зі схожими відхилення; оволодіння знаннями про методи, прийоми та зміст логопедичної роботи при алалії, афазії, ЗНМ.

1.3. За результатами вивчення дисципліни у здобувачів повинні бути сформовані такі компетентності:

загальні:

- соціокультурна компетентність – здатність до оволодіння культурою мислення; здібність до узагальнення, аналізу, сприймання інформації, постановці мети і вибору шляхів її досягнення; здібність аналізувати світосприйняття, соціальні та особистісно значимі філософські проблеми; готовність співвідносити мовні засоби з метою та умовами спілкування, вміння організовувати мовленнєве спілкування відповідно до соціальних норм поведінки, прийнятих у носіїв мови; здатність використовувати мовні засоби відповідно до національно обумовлених особливостей вживання.

- інформаційна компетентність – прагнення і здатність (готовність) до отримання знань, умінь і навичок у галузі інформатики, комп'ютерної техніки та інформаційно-комунікаційних технологій; готовність до оволодіння основними методами і засобами отримання, переробки та збереження інформації, володіти навичками роботи з комп'ютером; прагнення самостійно використовувати можливості комп'ютера як засобу інформаційної діяльності у навчальній та позанавчальній діяльності; прагнення вивчати нові успіхи в галузі інформатики; націленість на досягнення високого рівня інформативної компетентності; мотивація досягнення успіху в професійній діяльності на основі використання інформаційних технологій; прагнення отримати визнання у своїх однокурсників, колег тощо; знання інформаційних технологій, їх можливостей для розв'язання професійних завдань; здатність аналізувати інформаційні ресурси і виявляти їх можливості для розв'язання завдань професійної діяльності логопеда; проявляти креативність, гнучкість, критичність, системність, мобільність, оперативність мислення в ситуаціях пошуку та перетворення необхідних даних у галузі логопедії;

досвід творчої діяльності у формі умінь приймати ефективні рішення в проблемних ситуаціях з питань діагностики і корекції порушень мовлення; готовність працювати з програмним забезпеченням на рівні кваліфікованого користувача; уміння спілкуватися з використанням інформаційних засобів і технологій у галузі логопедії; уміння орієнтуватися в інформаційному середовищі; адекватна самооцінка власних можливостей у використанні інформаційних технологій інформаційних ресурсів з питань логопедичної діагностики та методів корекції порушень мовлення, упевненість у їх виборі та реалізації; прагнення до професійного самовдосконалення на основі інформаційних технологій; здатність адекватно орієнтуватися в інформаційних інноваціях у галузі логопедії; здатність брати на себе відповідальність за інформатизацію професійної діяльності логопеда; самоаналіз і самооцінка професійної діяльності на основі інформаційних технологій; уміння визначати резерви свого подальшого професійного зростання в якості логопеда загальноосвітніх і спеціальних закладів здібність використовувати сучасні мультимедійні та мережеві технології в практичній діяльності логопеда; уміти планувати діяльність логопеда щодо пошуку, збирання, зберігання, опрацювання інформації; орієнтуватися в сучасному стані і тенденціях розвитку інформаційно-комунікативних технологій у галузі логопедичної діагностики та корекції складних вад мовлення; доступ до інформаційно-навчальних ресурсів (електронні бібліотеки, бази даних); вміти користуватися аудіо та відео матеріалами, що сприяє кращому сприйняттю інформації, обмінюватися матеріалами, спілкуватися в режимі онлайн; дистанційно опрацьовувати навчальний матеріал, організовувати самостійну роботу.

- комунікативна компетентність – усвідомлення майбутнім логопедом важливості ефективності педагогічного спілкування, намагання постійно удосконалювати комунікативні сторони педагогічної діяльності (комунікативна спрямованість); орієнтація на особистість людини з вадами мовлення, як на головну цінність (гуманістична позиція), а також здібність до нестандартного, творчого рішення комунікативних знань, які виникають у процесі педагогічного спілкування (комунікативна креативність); готовність до формування навичок спілкування логопеда з вчителями, вихователями та батьками дітей-логопатів; здатність використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування; володіти

логопедичною термінологією та словесними методами навчання; вміння аргументувати свою точку зору при визначенні мовленнєвого діагнозу та виборі методики корекції складних видів мовленнєвих порушень; готовність виступити в ролі співрозмовника, який вміє не тільки адекватно сприймати та оперувати інформацією, володіти достатніми знаннями в професійній галузі, знати фахову термінологію, але й вміти чітко та логічно висловлювати свою точку зору, швидко приймати рішення, наводити розумні доводи під час дискусії або дебатів; готовність до сумісної роботи в колективі; здібність використовувати навички публічного мовлення, введення дискусії.

- здоров'язбережувальна компетентність – готовність здобувача вищої освіти до оволодіння здоров'язбережувальними технологіями та створення здоров'язбережувального середовища; готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтримкою, зміцненням та збереженням здоров'я як свого так і оточуючих; забезпечувати проведення профілактичних заходів і застосування здоров'язбережувальних технологій людьми, які знають закономірності цього процесу; готовність до оволодіння не тільки медично-валеологічною інформативністю, але й застосування здобутих знань на практиці; володіння методиками зміцнення здоров'я й запобігання захворюванням; формування у майбутніх фахівців спрямованості мислення на збереження й зміцнення здоров'я; формування уявлення про здоров'я, про чинники, що впливають на нього та про здоровий спосіб життя; готовність до оволодіння знаннями про значення “здоров'я” як загальнолюдської цінності; здатність відстежувати і фіксувати позитивні та негативні зміни в стані власного здоров'я і здоров'я оточуючих; готовність скласти ефективну та дієву програму збереження власного здоров'я на основі моделі уявлення себе як здорової людини; формувати вміння скласти ефективну і дієву програму збереження та відновлення здоров'я учасників реабілітаційного процесу; готовність до створення здоров'язбережувального середовища в процесі реабілітації; здатність до оволодіння способами організації і реалізації діяльності з профілактики і здоров'язбереження; готовність до оволодіння різними здоров'язбережувальними технологіями; здатність досліджувати ефективність реабілітаційного процесу залежно від формування компетентності майбутнього фахівця в питаннях здоров'язбереження; готовність до вивчення нетрадиційних методів оздоровлення, які характеризуються відносною

простотою в застосуванні, доступністю кожному і, головне, високою ефективністю, бо спрямовані на стимулювання й розвиток природних сил і здібностей людини; формування в здобувачів вищої освіти спрямованості мислення на збереження й зміцнення здоров'я; готовність майбутніх фахівців до розвитку творчого мислення, пов'язаного з самовдосконаленням, потреб у набутті медично-валеологічних знань; готовність працювати над впровадженням здоров'язбережувальних педагогічних технологій, створенням здорового освітнього простору; здатність працювати над питаннями збереження та зміцнення здоров'я дітей-логопатів; готовність забезпечувати інформаційну, просвітницьку та роз'яснювальну роботу серед дітей з вадами мовлення щодо формування навичок здорового способу життя, профілактики шкідливих звичок і хвороб; здатність проводити відповідні коригуючі, психолого-педагогічні, реабілітаційні заходи з метою поліпшення якості життя особистості з мовленнєвими вадами; готовність надавати реальну допомогу кожній дитині-логопату в розвитку позитивних якостей, необхідних для повноцінного життя, залучати батьків та широку громадськість до утвердження принципів здорового способу життя; здатність створювати здоров'язбережувального середовище в навчально-виховному процесі при корекції мовленнєвих вад; здатність сформувати в учнів необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя, навчити їх використовувати їх у повсякденному житті; готовність формувати стійку мотивацію на здоровий спосіб життя, формування в учнів потреби в турботі про майбутнє; здатність формувати особистісні якості (інтелектуальність, волю, самовдосконалення, прагнення до самоосвіти тощо); готовність навчити їх використовувати такі знання в повсякденному житті.

- акмеологічна компетентність – готовність до оволодіння високим рівнем психолого-педагогічних, науково-предметних знань та вмінь, культурно-моральних якостей, здатність оволодіння вмінням аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної та світової культури, розробляти й реалізовувати стратегії діяльності в умовах міжкультурної взаємодії; здатність володіти знаннями рідної та іноземних мов; здатність особистості, готової ефективно діяти в соціально-економічних умовах, які постійно змінюються, а також активно впливати на професійну дійсність; здатність до теоретичної та практичної готовності здобувача вищої освіти до діяльності логопеда; здатність до творчості, професійної

мобільності, здібність до постійного професійного саморозвитку і самовдосконалення; готовність до створення умов для забезпечення особистісно-професійного зростання майбутніх фахівців-логопедів, здатності самостійно вирішувати професійні проблеми з питань діагностики та корекції складних порушень мовлення; готовність розвивати потенційні можливості фахівців; готовність забезпечувати створення максимально сприятливих умов для розкриття й розвитку здібностей дитини-логопата, її самовизначення; готовність до оволодіння умінням здійснювати спільну професійну діяльність, співпрацювати, а також нести соціальну відповідальність за результати своєї праці; здатність проводити комплексні дослідження процесів і способів здійснення різними фахівцями професійної діяльності, синтезуючи при цьому досягнення інших; готовність до активізації внутрішнього потенціалу педагогів-логопедів (мотиваційно-цільової сфери, здібностей, вольових якостей, самосвідомості) як умови досягнення свого акмерівня; здатність до високої відповідальності, турботи про дітей з порушеннями мовлення; готовність до вдосконалення питань діагностики та корекції вад мовлення у професійної діяльності логопеда; здібність до прогнозування, передбачення розвитку ситуацій, що виникають в процесі виконання професійної діяльності логопеда; готовність до саморегуляції, що проявляється в умінні управляти своїми емоціями, високої працездатності; формування сміливості, своєчасності та нестандартності під час прийняття правильних рішень в галузі логопедії; здатність до креативності, що проявляється не тільки у високому творчому потенціалі, але й у спеціальних уміннях нестандартно й ефективно вирішувати професійні завдання логопеда.

спеціальні:

- психолого-педагогічна компетентність – здатність до проектування цілей навчання й прогнозування шляхів професійного становлення майбутнього фахівця-логопеда; конструювання методичних підходів і здатність передбачати можливі результати; здібність до оволодіння власне професійною діяльністю на досить високому рівні; здатність проектувати свій подальший професійний розвиток; готовність до оволодіння професійними знаннями майбутнього логопеда, уміннями та навичками, а також особистісну компетентність, яка виявляється, перш за все, у комунікативності, творчості та креативності; здатність до застосування засобів

педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу; забезпечити оволодіння технологіями самоорганізації та самоактуалізації; готовність створювати умови для становлення професійної культури майбутнього спеціаліста; здатність до активізації формування ключових компетенцій майбутнього логопеда; формувати професійну мобільність студентів; готовність до організації методичної, дидактичної підтримки здобувачів вищої освіти; здатність формувати соціальну активність на основі особистісних якості та соціальних умінь особистості.

- методична компетентність - готовність до ефективного застосування інноваційних програм освітніх технологій з питань діагностики та корекції складних порушень мовлення; здатність до створення науково-методичні розробки з питань стратегії розвитку освітнього процесу; готовність майбутніх фахівців до включення у різноманітні форми дослідницької діяльності; готовність працювати з науковою та методичною літературою в галузі логопедії; здатність до оволодіння засобами, шляхами, формами, методами й прийомами педагогічних впливів (як виховання, так і перевиховання) та продуктивному їх використанні й диференціації; готовність ефективно застосовувати теоретичні професійні знання під час практичної діяльності логопеда; здібність розпізнавати та вирішувати методичні завдання діагностики та корекції, проблеми, що виникають у ході педагогічної діяльності логопеда при постановці діагнозу та корекції складних мовленнєвих порушень, її структура визначена методичною культурою, методичним мисленням, методичною творчістю і мобільністю логопеда; здатність до оволодіння різноманітними методами навчання, знання дидактичних методів, прийомів і вмінь застосовувати їх у процесі навчання, знання психологічних механізмів засвоєння знань і вмінь; формування знань і навичок в галузі теорії, технології і методики навчання; готовність до оволодіння методичною термінологією; формування методичних умінь: аналізу, реалізації педагогічної діяльності, планування та ін.; готовність до дидактичних і творчих здібностей, готовність застосовувати наявні знання в практичній діяльності логопеда; здатність здійснювати контроль за мовленнєвими досягненнями логопатів відповідно до сучасних вимог; готовність до проектування навчального процесу, яке передбачає розроблення змісту лекцій, завдань для самостійної роботи майбутніх фахівців, педагогічних, дидактичних і методичних завдань, що розв'язуються на практичних заняттях, навчальних проєктів

проблемного характеру (технологія проблемного навчання);

На вивчення навчальної дисципліни відведено 90 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Алалія

Тема 1. Алалія як складне мовленнєве порушення

Визначення, причини, механізм порушення при алалії. Короткі відомості із історії вивчення алалії. Класифікація алалії. Диференційна діагностика алалії від схожих станів. Характеристика різноманітних форм алалії. Психолого-педагогічна характеристика дітей з алалією.

Тема 2. Моторна алалія.

Визначення, механізми порушення при моторній алалії, форми, їх характеристика. Мовленнєва та немовленнєва симптоматика моторної алалії. Загальна та артикуляційна моторика, фонетичні особливості мовлення, лексико-граматична будова мовлення, стан фонематичного слуху, монологічна структура мовлення, імпресивна сторона мовлення, стан психічних функцій. Обстеження дітей з моторною алалією.

Тема 3. Система корекційно-логопедичного впливу при моторній алалії.

Мета, завдання, методи, принципи логопедичної корекції при моторній алалії. Особливості логопедичної роботи при моторній алалії за методикою Б.М.Гриншпуна. Етапи корекції моторної алалії за методикою О.В.Правдіної. Методика логопедичної корекції моторної алалії за Є.Ф.Соботович.

Тема 4. Сенсорна алалія.

Визначення, механізм порушення при сенсорній алалії. Особливості проявів дефекту при сенсорній алалії. Особливості розвитку мовлення та психіки сенсорних алаліків. Диференціальна діагностика сенсорної алалії.

Тема 5. Система логопедичної роботи при сенсорній алалії.

Мета, завдання, методи, принципи логопедичної корекції при сенсорній алалії. Поетапність логопедичного впливу при сенсорній алалії. Попередження, подолання порушень письмового мовлення при сенсорній алалії. Структура заняття при сенсорній алалії.

Змістовий модуль 2. Афазія

Тема 3. Афазія. Визначення, причини. Класифікація і форми афазій.

Короткі відомості з історії вивчення афазії. Визначення, причини. Класифікація афазії за О.Р.Лурія. Форми афазії: еферентна моторна кінетична; аферентна моторна кінестетична; акустико-гностична; акустико-мнестична, семантична і амнестична. Місце ураження кори мозку при кожній формі.

Тема 4. Система відновлювальної роботи в осіб з афазією

Загальні принципи і прийоми подолання афазії. Вклад вітчизняних вчених у науку афазіологію.

Обстеження вищих коркових функцій при афазії. Корекційно-педагогічна робота при кожній окремій формі афазії: акустико-гностичній (5 етапів), акустико-мнестичній, семантичній, аферентній, моторній, еферентно-моторній, динамічній.

Перелік усіх тем змістового модуля 2:

Тема 3. Афазія. Визначення, причини. Класифікація і форми афазій.

Тема 4. Система відновлювальної роботи в осіб з афазією.

Змістовий модуль 3. Загальне недорозвинення мовлення. Методика корекційно-педагогічної роботи в групах дошкільників із ЗНМ.

Тема 5. Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ)

Теоретичне обґрунтування загального недорозвинення мовлення (ЗНМ). Клінічні види ЗНМ. Етіологія ЗНМ. Періодизація ЗНМ. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗНМ. Мовленнєва симптоматика: порушення фонематичного слуху, недорозвиток граматичної будови мовлення, недорозвиток зв'язного мовлення, вторинні порушення писемного мовлення. Немовленнєва симптоматика: неврологічні порушення, психопатологічні порушення. Вивчення дітей із ЗНМ. Етапи обстеження: орієнтовний, диференціювальний, етап обстеження немовленнєвих процесів, етап обстеження компонентів мовної системи, заключний, уточнювальний етап.

Диференціальна діагностика ЗНМ зі схожими порушеннями. ЗНМ та порушення слуху. ЗНМ і ранній дитячий аутизм. ЗНМ и олігофренія (розумова відсталість, слабчучі діти, ранній дитячий аутизм, затримка психічного розвитку).

Тема 6. Методика корекційно-педагогічної роботи в групах дошкільників із ЗНМ

Основні принципи корекційної роботи:

- принцип раннього впливу на мовленнєву діяльність з метою попередження вторинних відхилень;
- онтогенетичний принцип (урахування закономірностей розвитку дитячого мовлення в нормі);
- принцип системності в роботі;
- принцип диференційованого підходу в логопедичній роботі до дітей із ЗНМ, які мають різну структуру мовленнєвого порушення;
- принцип зв'язку мовлення з іншими сторонами психічного розвитку.

Основні напрямки логопедичної роботи: розвиток вищих психічних функцій; розвиток загальної, дрібної, артикуляційної моторики; розвиток імпресивної сторони мовлення; розвиток фонематичного слуху (сприймання, уявлень, аналізу та синтезу); розвиток експресивної сторони мовлення: корекція граматичної будови мовлення, розвиток лексичної підсистеми мови, корекція звуковимови, корекція порушень складової структури слова, розвиток зв'язного мовлення; підготовка до навчання грамоті.

Поетапне формування мовлення при його недорозвитку. Перший етап навчання – однослівні речення. Речення із аморфних слів-коренів. Другий етап навчання – перші форми слів. Третій етап навчання – двоскладові речення. Четвертий етап навчання – речення з декількох слів. П'ятий етап навчання – розширення об'єму речення. Складне речення. Особливості корекційної роботи на кожному з етапів.

3. Рекомендована література

1. Амосова Н. Н. Практические упражнения для восстановления речи у больных после инсульта, черепно-мозговой травмы и других заболеваний головного мозга : Учебно-методическое пособие /Н. Н. Амосова, Н. И. Каплина / - М. : АСТ, 2005. – 140 с.

2. Ахутина, Т. В. Порождение речи: нейролингвистический анализ синтаксиса : [монография] / Т. В. Ахутина / - 4-е изд. - М. : Книжный дом "Либроком", 2012. - 215 с.
3. Винарская Е. Н. Клинические проблемы афазии (Нейролингвистический анализ) /Е. Н. Винарская / – М. : Творческий центр Сфера, 2007 – 222 с.
4. Волкова Л. С. Логопедия : Методическое наследие в 5 кн. Кн. 3 : Системные нарушения речи : Алалия, афазия / Л. С. Волкова / – М. : Владос, 2007. - 312 с.
5. Выготский Л. С. Психология развития ребенка / Л. С. Выготский / - М. : Изд-во Смысл; изд-во Эксмо, 2004. - 512 с.
6. Выготский Л. С. Психология развития человека / Л. С.Выготский / - М. : Изд-во Смысл; изд-во Эксмо, 2004. - 1136 с.
7. Выявление и преодоление речевых нарушений в дошкольном возрасте : метод. пособие / сост. И. Ю.Кондратенко. – М. : Айрис-пресс, 2005. – 224 с.
8. Галецька І. І. Основи нейропсихології: навч. посіб. /І. І. Галецька / – Львів, 2003. - 79 с.
9. Глозман М. В. Культурно-исторический подход как основа нейропсихологии XXI века / М. В. Глозман // Вопросы психологии, 2007. - № 4. - С.62-68.
10. Глухов В. П. Формирование связной речи детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи / В. П. Глухов / – М. : Аркти, 2002. – 144 с.
11. Гончаренко А. М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників: Навч.-метод. посіб. до Базової прогн. розв. дитини дошк. віку «Я у світі» / А. М. Гончаренко / – К. : Світич, 2009. – 160 с.
12. Громова О. Е. Произвольная артикуляция и усвоение первых слов в начальном детском лексиконе / О. Е. Громова // Дефектология . - 2007. - №5. - С. 57 - 66.
13. Жукова Н. С. и др. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников /Н. С. Жукова / – Екатеринбург : Изд-во ЛИРУР, 2000. – 320 с.
14. Жукова Н. С. Логопедия : преодоление общего недоразвития речи у дошкольников : кн. для логопеда / Н. С. Жукова, Е. М. Мастюкова, Т. Б. Филичева / – Екатеринбург : ЛИТУР, 2005. – 320 с.
15. Заплатна С. М. До питання обстеження синонімічних засобів у дітей із загальним недорозвиненням мовлення // Теорія і практика сучасної логопедії: збірник наукових праць: Вип. 3. – К. : Актуальна освіта, 2006. – С. 35 – 41.

16. Заплатна С. М. Особливості логопедичної роботи з формування складової структури слів у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. /С. М. Заплатна / – Актуальні проблеми сучасної логопедії: Матеріали конференції. – К. : РВЦ КПДЮ, 2007. – (Серія «Столична освіта»). – С. 38 – 45.

17. Ільяна В. М. Особливості образного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ /В. М. Ільяна // Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. – 2010. – №3. – С. 27 – 31.

18. Кузнецова Л. Дидактические игры для ознакомления дошкольников с пространственными предлогами / Л. Кузнецова А. Дройская // Дошкольное воспитание. - 2007. - №10. - С. 106 - 107.

19. Ковшиков В. А. Экспрессивная алалия / В. А. Ковшиков / - М.: Институт общегуманитарных исследований, В. Секачев, 2001. - 96 с.

20. Ковшиков В. А. Экспрессивная алалия и методы ее преодоления / В. А. Ковшиков. – СПб. : КАРО, 2006. – 304 с.

21. Корнев А.Н. Параалалическая форма тотального недоразвития речи у детей / А. Н. Корнев // Актуальные вопросы логопатологии / Под ред. д-ра псих. наук. проф. И. В. Королева. - СПб. , 2004. - С. 36 - 47.

22. Корнев А. Н. Основы логопатологии детского возраста: клинические и психологические аспекты / А. Н. Корнев / - СПб. : Речь, 2006. - 380 с.

23. Корнев А. Н. Механизмы нарушений звуковой стороны речи: гипотезы и факты / А. Н. Корнев // Логопед. - 2005. - №5. - С. 36 - 51.

24. Кошелева Н. В. Тематические лексико-грамматические упражнения для восстановления речи у больных с афазией. Методическое пособие для восстановительного обучения больных с разными формами афазии. – / Н. В. Кошелева / - М. : Издательство: Аст-Астрель, 2006. – 2208 с.

25. Лалаева Р. И. Коррекция общего недоразвития речи у дошкольников. / Р. И. Лалаева, Н. В. Серебрякова / - СПб., 1999. – 149 с.

26. Лапина Н. М. Атипичные афазии: Восстановительное обучение на ранней стадии заболевания: Методическое пособие для практикующих логопедов. Пособие для логопедов. / Н. М. Лапина / – М. : Издательство: Сфера, 2007. – 64 с.

27. Логопедия: Учебник / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – М. : Владос, 2008. – 680 с.

28. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А. Р Лурия / - М. : Издательский центр «Академия», 2002. - 384 с.
29. Лурия А.Р. Современная нейропсихология / А. Р. Лурия / [Под ред. Хомской Е. Д., Цветковой Л. С., Зейгарник Б. В.] - М. , 2006. - 411 с.
30. Малярчук А. Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовленнєвих недоліків: У 2-х ч.: Навч. посібник. /А. Я. Малярчук / - К. : Лтд, 2005. - Ч. 1 - 272 с.
31. Марченко І. С. Особливості складних синтаксичних конструкцій у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. / І. С. Марченко, Т. М. Швалбк / – Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Зб. наукових праць. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. – № 11. – С. 127 – 132.
32. Основы теории и практики логопедии/ Ред. Р. Е. Левина. – М. : Просвещение,1968. – 367 с.
33. Парамонова Л. Г. Логопедия для всех / Л. Г. Парамонова / – СПб. : Питер, 2004. –352 с.
34. Поваляева М. А. Справочник логопеда. / М. А. Поваляева / – Ростов-на-Дону : ФЕНИКС, 2001. – 446 с.
35. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников : Учеб.-метод. пособие / Под общ. ред. Т. В. Волосовец. – М. : НИИ Школьных технологий, 2008. – 224 с.
36. Семенович А. В. Введение в нейропсихологию детского возраста / А. В.Семенович. - М. : Генезис, 2005. - 268 с.
37. Семенович А. В. Эти невероятные левши: практическое пособие для психологов и родителей / А. В.Семенович. - М. : Генезис, 2005. - 250 с.
38. Січкачук Н. Д. Напрямки корекційно-розвивальної роботи з формування емоційно-оцінної лексики у дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією засобами художньо-мовленнєвої діяльності. – Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Зб. наукових праць. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – № 19. – С. 164 - 168.
39. Соботович Е. Ф. Психологическая структура речевой деятельности и механизмы ее формирования. – Киев, ИСМО,1997. – 59 с.
40. Соботович Е. Ф. Речевое недоразвитие у детей и пути его коррекции (Дети с

нарушением интеллекта и моторной алалией) / Е. Ф. Соботович. - М. : Классике Стиль, 2003. - 160 с.

41. Соботович Е. Ф. Механизмы речевой деятельности в норме и патологии / Е. Ф. Соботович // Дети с проблемами в развитии. - 2004. - № 2. - С.4-6.

42. Ромусик М. Коррекция общего недоразвития речи : младший дошкольный возраст / М. Ромусик// Дошкольное воспитание. - 2008. - №3. - С. 76-83.

43. Ткаченко Т. А. Логопедическая энциклопедия / Т. А. Ткаченко. – М. : Мир книги, 2008. – 248 с.

44. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / За ред. Є. Ф.Соботович – К.: «Актуальна освіта», 2007. – 120 с.

45. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Програмно-методичний комплекс. - Київ 2012. – 167 с.

46. Хомская Е. Д. Нейропсихология: 4-е издание. / Е. Д. Хомская / — СПб. : Питер, 2005. - 496 с.

47. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты): В 2 тт. / Под ред. Л. С. Волковой, В. И. Селиверстова / - М. : Владос, 1997. – Ч. II. - С. 140 - 282.

48. Цветкова Л. С. Нейропсихология и афазия: новый подход / Л. С. Цветкова / - М. : Московский психолого-социальный институт, Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2001. - 592 с.

49. Цветкова Л. С. Методика нейропсихологической диагностики детей. Изд. 4-е исправленное и дополненное / Л. С. Цветкова / - М. : Педагогическое общество России, 2002. - 96 с.

50. Цветкова Л. С. Нейропсихологическая реабилитация больных. Речь и интеллектуальная деятельность [Текст] : учеб. пособие: учеб.-метод. пособие / Л. С. Цветкова / ; Рос. акад. образования; Мос. психолого-соц. ин-т, 2-е изд., испр. и доп. - М. : Воронеж, 2004. - 421 с.

51. Чудинова Л. М. Приемы активизации речи у алаликов / Л. М.Чудинова // Логопедия. Методическое наследие / Под ред. Л. С.Волковой, кн. III Системные нарушения речи: Алалия. Афазия. - М. : ВЛАДОС, 2003. - С. 66-80.

52. Шашкина Г. Р. Логопедическая ритмика для дошкольников с

нарушениями речи: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Г. Р. Шашкина / – М. : Академия, 2005. –192 с.

53. Шкловский В. М. Восстановление речевой функции у больных с разными формами афазии / В. М. Шкловский, Т. Г. Визель / – В. : Секачев, 2000. – 96 с.

54. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М. К. Стратегия и тактика восстановления речи / М. К. Шохор-Троцкая / – М.: ЭКСМО – Пресс, 2001. – 432 с.

55. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М. К. Коррекция сложных речевых расстройств: Сборник упражнений / М. К. Шохор-Троцкая / – М. : Сфера, 2006. – 272 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання – контрольна робота